ତ୍ରିଭୁବନଦାସ ହରିଭାଇ ତମ୍ବୋଲି

ବନାମ

ଗୁଜୁରାଟ ରାଜସ୍ୱ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ

ମେ 10, 1991

[କୁଲଦିପ ସିଂହ ଏବଂ କେ. ରାମସ୍ୱାମୀ, ବିଚାରପତିଦ୍ୱୟ]

ବମ୍ବେ ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ଏବଂ କୃଷି ଭୂମି ଅଧିନିୟମ, 1948- ଧାରା 32(1), 88(1)(b)- 'ବିବେଚିତ କ୍ରେତା' ର ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର- ତାହା ଉତ୍ସିତ କି ।

ଆବେଦନକାରୀ ଜନୈକ ବିଶ୍ୱାସ ରାଓଙ୍କଠାରୁ କିଛି କୃଷି ଜମି ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ବମ୍ବେ ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ଏବଂ କୃଷି ଭୂମି ଅଧିନିୟମ, 1948 ର 67 ର ଧାରା 32(1) ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଦ୍ୱାରା, ଯାହା ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହୋଇଥିଲା, ସେ କର୍ଷଣ କରିବା ଦିନଠାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ 1.4.1957 ଠାରୁ ଜଣେ ବିବେଚିତ କ୍ରେତା ହୋଇଥିଲେ । ଯେହେତୁ ଜମି ମାଲିକ ମାନସିକ ରୋଗୀ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଧାରା 32-F ଅନୁଯାୟୀ କ୍ରୟ କରିବାର ଅଧିକାରକୁ ଏହାର ସମାପ୍ତି ତାରିଖ କିମ୍ବା ମୃତ୍ୟୁର ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଇନଗତ ଭାବରେ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଅଧିନିୟମ 88(1)(b) ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପଟ୍ଟା-ଧାରିତ ଜମି ସମେତ କେତେକ ଜମି ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯାଇଥିଲା; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ଛାଡ଼ପ୍ରାପ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ଭୂମି ମାଲିକଙ୍କ ଅକ୍ଷମତାର ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ସମୟରେ, ତାଙ୍କ ପୁଅ ବସନ୍ତ ରାଓ ପଞ୍ଜୀକୃତ ବିକ୍ରି ଦଲିଲ ଅଧୀନରେ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କୁ ଜମି ବିକ୍ରି କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାସ ରାଓ ସେପ୍ଟେମ୍ବର, 1965 ରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ । ଆବେଦନକାରୀ 19 ଅଗଷ୍ଟ 1966 ରେ ଏବଂ ସେଦିନରୁ ଜମି କିଣିବାକୁ ହକଦାର ହୋଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ମାମଲାତଦାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ । ସେ ତଦନ୍ତ ପାଇଁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା 4,925 ଟଙ୍କା/65 ପଇସା ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ତଦନ୍ତରେ, ପ୍ରତିବାଦୀ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଜମି ମାଲିକଙ୍କ ପୁଅ ବସନ୍ତରାଓଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିଥିଲେ ଏବଂ ଧାରା 88(1)(b) ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଭୂମି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ଭୂମିର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ମାମଲାତଦାରଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ନଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଥିଲା ଯେ ହିନ୍ଦୁ ଯୌଥ ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା, ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ଜମି ବିକ୍ରି କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ବସନ୍ତରାଓଙ୍କର ନଥିଲା । ଏହି ବିକ୍ରୟ ଅବୈଧ ଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବାଧିତ କରିନଥିଲା । ସେ 'ବିବେଚିତ କ୍ରେତା' ର ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଧାରା 88(1)(b) ଅନୁଯାୟୀ ଏହାର ଅବ୍ୟାହତି ତାଙ୍କ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନଥିଲା । ମାମଲାତଦାର ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆବେଦନକୁ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେଇଥିଲେ । ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କୁ ଆବେଦନ ଏବଂ ରାଜସ୍ୱ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣକୁ ପୁନରୀକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଯିବାପରେ, ମାମଲାତଦାରଙ୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଖଣ୍ଡପୀଠ ଏହି ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ପାଇବା ପରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଆବେଦନଟି । ପ୍ରଶ୍ନଟି ଉପରେ:- ପ୍ରଜାସତ୍ୱ ଅଧିନିୟମ, 1948 ର ଧାରା 88 (1)(b) ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ପିଛିଲା ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ କି?

ଆବେଦନକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ

କହିଲେ: ଅଧିନିୟମର ଧାରା 88 ସରକାରଙ୍କୁ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ପରିସରରୁ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଜମିକୁ ଛାଡ଼ କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନେ ସମୟ ସମୟରେ ଧାରା 88(1)(b) ଅନୁଯାୟୀ ସେମାନଙ୍କ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି କରିଥିଲେ ଏବଂ ସରକାରୀ ରାଜପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲେ ଯେଉଁଥିରେ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ଅଧୀନରେ ସହରାଞ୍ଚଳ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଯଦି ନୂତନ ଭାବେ ଯୋଡ଼ିହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଭୂମି ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅଧୀନରେ ଜାରି ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତି ତାରିଖ ଏବଂ 29 ଅକ୍ଟୋବର, 1964 ମଧ୍ୟରେ ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି, ତେବେ ଏପରି ଭୂମି ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ ଏପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ ଯେପରି ଏହା ଏପରି ଏକ ଅଞ୍ଚଳରେ କରାଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଥିରେ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଏବଂ ଧାରା 88(1)(b) ଲାଗୁ ହେବ । ଯା'ର ଆବଶ୍ୟକ ପରିଣାମ ଏହା ହେବ ଯେ ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରି ଯୋଡ଼ିହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ କଦାପି ଲାଗୁ ହୋଇନଥିବା ବିବେଚନା କରାଯିବ । ଏହା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଯେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଆଣିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଏପରି ସ୍ଥାନାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ ବୈଧ ଏବଂ *ସାଧୁତା ସହକାରେ* ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଦେଖା ସୁନ୍ଦର, ଜାଲିଆତି, କାଳ୍ପନିକ କିମ୍ବା ନାମମାତ୍ର ନୁହେଁ ।

ତତ୍କାଳୀନ ମାମଲାରେ, ଯେହେତୁ ବସନ୍ତରାଓ ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ଯୌଥ ପରିବାରର ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ସକ୍ଷମ ନ୍ୟାୟାଳୟରୁ କୌଣସି ଆଦେଶ ପାଇନଥିଲେ, ବିକ୍ରୟଟି *ସ୍ୱଭାବତଃ* ବେଆଇନ, ତେଣୁ ଉକ୍ତ ବିକ୍ରୟ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରକୁ ପରାସ୍ତ କରିବା ପରି ଜଣାପଡ଼େ । ତେଣୁ ଧାରା 88(1)(b) ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର କଠୋରତା ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ବିବେଚିତ କ୍ରେତା ଭାବରେ ଅଧିକାର ଏବଂ ସ୍ୱତ୍ୱ ଧାରା 88 (1)(b) ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି ହୋଇଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନାହିଁ ।

ସୁଖରାମ @ ବାପୁସାହେବ ନାରାୟଣ ସନସ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ *ମାଣିକଚାନ୍ଦ ମୋତିଚାନ୍ଦ ଶାହ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* **[1962] 2 ଏସ.ସି.ଆର. 59**; *ମୋହନଲାଲ ଚୁନିଲାଲ କୋଠାରୀ* ବନାମ *ତ୍ରିଭୋବନ ହରିଭାଇ ତମ୍ବୋଲି,* **[1963] 2 ଏସ.ସି.ଆର. 707**; *ସିଦ୍ରାମ ନରସପ୍ପା କାମ୍ବଲେ* ବନାମ *ଶୋଲାପୁର ବରୋ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* **[1966] 1 ଏସ.ସି.ଆର. 618**; *ପାର୍ବତୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ* ବନାମ *ଫତେସିଂହରାଓ ପ୍ରତାପସିଂହରାଓ ଗାଏକୱାଡ଼,* **[1986] 3 ଏସ.ସି.ଆର. 793**; *ନବୀନଚନ୍ଦ୍ର ରମଣଲାଲ* ବନାମ *କାଳିଦାସ ଭୁଦରବାଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* **[1979] 4 ଏସ.ସି.ସି. 75**; *ପି. କେ. ଗୋବିନ୍ଦନ ନାୟାର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ* ବନାମ *ପି. ନାରାୟଣନ ଜି. ନାୟାର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* **[1912] 23 ଏମ.ଏଲ.ଜେ. 706**=17 ଭାରତୀୟ ମାମଲା 473; ଏବଂ *ଏ. ରାମାଚର୍ଲୁ* ବନାମ *ଅର୍ଚ୍ଚକନ ଅନନ୍ତଚର୍ଲୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* **ଏ.ଆଇ.ଆର. 1955 ଏ.ପି. 261, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।**

ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ଅଧିକାରିତା: ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 2378/1977

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 551/1972 ରେ ଗୁଜରାଟ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ତା 3.2.1977 ରିଖର ରାୟରୁ

ଆବେଦନକାରୀ ପକ୍ଷରୁ ବି. ଦତ୍ତ, ଏଲ. ବି. କୋଲେକର, ସୁଶ୍ରୀ ଚେତନା ଆନନ୍ଦ ଏବଂ ପି. ଏଚ. ପାରେଖ (ଏନପି)

ପ୍ରତିବାଦୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏସ. କେ. ଖୋଲାକିଆ, ଆର. ବି. ହରିଭକ୍ତି ଏବଂ ପି. ସି. କପୁର (ଏନପି)

ନ୍ୟାୟାଳୟର ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ,

କେ. ରାମସ୍ୱାମୀ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି । ବିବାଦ ସହ ସମ୍ପୃକ୍ତ ତଥ୍ୟ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା:

ଆବେଦନକାରୀ ପ୍ରାୟ 55 ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବିଶ୍ୱାସ ରାଓଙ୍କଠାରୁ ଆକୋଟେ ଗ୍ରାମରେ ଅବସ୍ଥିତ 2 ଏକର, 6 ଗୁଣ୍ଠ କୃଷି ଜମି ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ନେଇଥିଲେ । ବମ୍ବେ ପ୍ରଜାସତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ କୃଷି ଭୂମି ଅଧିନିୟମ 1948 ର 67, ସଂକ୍ଷେପରେ 'ଅଧିନିୟମ' ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ର ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଧାରା 32(1) ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନକାରୀ କର୍ଷଣ କରିବା ଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ 1 ଏପ୍ରିଲ, 1957 ରୁ ଜଣେ ବିବେଚିତ କ୍ରେତା ହୋଇଥିଲେ । ଧାରା 32-G କ୍ରୟ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯେହେତୁ ଜମି ମାଲିକ ମାନସିକ ରୋଗୀ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଧାରା 32-F ଅନୁଯାୟୀ କ୍ରୟ କରିବାର ଅଧିକାରକୁ ଏହାର ସମାପ୍ତି ତାରିଖ କିମ୍ବା ମୃତ୍ୟୁର ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଇନଗତ ଭାବରେ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 88(1)(b) ଅଧୀନରେ ବରୋଦା ପୌରପାଳିକା ସଂଲଗ୍ନ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ତା 2 ମେ 1958 ରିଖରୁ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ବୋଲି ସୂଚିତ କରାଯାଇଥିଲା । ତା 2 ଜୁଲାଇ 1964 ରିଖରେ ଗୁଜରାଟ ରାଜ୍ୟ ରାଜପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ, ଆକୋଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜମି ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ଥିବା ଜମି ସମେତ କେତେକ ଜମିଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯାଇଥିଲା । ପରିଣାମସ୍ୱରୂପ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ ହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ଭୂମି ମାଲିକ ଅକ୍ଷମତାରେ ଥିବାବେଳେ, ତାଙ୍କ ପୁଅ ବସନ୍ତ ରାଓ 19 ଅଗଷ୍ଟ 1964 ରେ ପଞ୍ଜୀକୃତ ବିକ୍ରି ଦଲିଲ ଅଧୀନରେ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କୁ ଜମି ବିକ୍ରି କରିଥିଲେ । ସରକାର 29 ଅକ୍ଟୋବର, 1964, ରେ ରାଜପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ଧାରା 88(1)(b) ଅଧୀନରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା, ମୂଳତଃ 2 ମେ, 1958 ରେ ଅଧିସୂଚିତ ହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ କରିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍, ଧାରା 1 ରୁ 87 ପ୍ରଶ୍ନରେ ଥିବା ଜମିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଲାଗୁ ହୁଏନାହିଁ । 23 ଅଗଷ୍ଟ, 1976 ରେ ରାଜପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଏହି ବିଜ୍ଞପ୍ତିକୁ ବାତିଲ କରାଯାଇଥିଲା । 1965 ର ବମ୍ବେ ପ୍ରଜାସତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ କୃଷି ଭୂମି (ଗୁଜରାଟ) ସଂସ୍କାର ଅଧିନିୟମ 36, ଧାରା 18(1) ଏବଂ 18(2) ଅଧିନିୟମର ଧାରା 88 (1)(b) କୁ ଦୁଇଟି ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲା ଯାହା 29 ଡିସେମ୍ବର, 1965 ରେ ରାଜପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ଯାହା ମାମଲାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଅଟେ । ସଂଶୋଧନ ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରା 88(1)(b) ଏହିପରି ପଠନୀୟ:

"(1) ଉପଧାରା (2) ରେ ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ୟତୀତ, ଏହି ଅଧିନିୟମର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକରେ କିଛି ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ -

(a) ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବା କିମ୍ବା ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ନିଆଯାଇଥିବା ଜମି;

(aa) କୌଣସି ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ କିମ୍ବା ଦଖଲ ମିଆଦିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିକୁ;

(b) ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସମୟ ସମୟରେ ସରକାରୀ ରାଜପତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ମାଧ୍ୟମରେ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ବୋଲି ବିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିପାରିବେ;

ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ କି, ଯଦି ଏହି ଖଣ୍ଡ ଅଧୀନରେ, ବମ୍ବେ ପ୍ରଜାସତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ କୃଷି ଭୂମି (ଗୁଜରାଟ ସଂସ୍କାର) ଅଧିନିୟମ 1965 ର ପ୍ରାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ପରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତିରେ ବିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି କରାଯାଇଥାଏ,ଏହିପରି ବିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ସୀମା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯୋଡ଼ାଯିବା କାରଣରୁ

ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ କେବଳ ସେହି ଅତିରିକ୍ତ କାରଣ ଯୋଗୁଁ, ଏହିପରି ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ସଂରକ୍ଷଣ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ କୌଣସି ନ୍ୟାୟାଳୟ, ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ କୌଣସି ରାୟ କିମ୍ବା ଆଦେଶରେ ଏହାର ବିପରୀତ କିଛି ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ, ଏହିପରି ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ କଦାପି ଲାଗୁ ହୋଇନଥିବା ବିବେଚନା କରାଯିବ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ କି, ଯଦି ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀରେ ସୂଚିତ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି ହେବା ପରେ, କିନ୍ତୁ ତା 29 ଅକ୍ଟୋବର 1964 ରିଖ ପୂର୍ବରୁ, ଏପରି ଭାବେ ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଭୂମି ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ, ତେବେ ଏ'ପରି ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଭୂମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ଏ'ପରି ଭାବେ ପ୍ରଭାବୀ ହେବ, ଯେପରି ଏହା ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ଏହି ଧାରା ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ।

ଉପଧାରା (2) ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ବାଦ ଦିଆଯାଇଛି ।

ବିଶ୍ୱାସ ରାଓ 1965 ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ । ଆବେଦନକାରୀ 19 ଅଗଷ୍ଟ 1966 ରେ ଏବଂ ସେ'ଦିନ ଠାରୁ ଭୂମି କିଣିବାକୁ ହକଦାର ହୋଇଥିଲେ । ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ସେ ମାମଲାତଦାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ । ସେ ତଦନ୍ତ ପାଇଁ 4, 925 ଟଙ୍କା / 65 ପଇସା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଯାହା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ତଦନ୍ତରେ, ପ୍ରତିବାଦୀ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଜମି ମାଲିକଙ୍କ ପୁଅ ବସନ୍ତରାଓଙ୍କଠାରୁ ଏହି ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିଥିଲେ । ଧାରା 88 (1)(b) ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଜମିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ଭୂମିର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ମାମଲାତଦାରଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ନଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଯେ ହିନ୍ଦୁ ଯୌଥ ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା, ପିତାଙ୍କର ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ବିକ୍ରି କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ବସନ୍ତରାଓଙ୍କର ନାହିଁ । ଏହି ବିକ୍ରୟ ଅବୈଧ ଏବଂ ଏହା ତାଙ୍କୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖୁନାହିଁ । ସେ ବିବେଚିତ କ୍ରେତାଙ୍କ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଧାରା 88(1)(b) ଅନୁଯାୟୀ ଏହାର ଛାଡ଼ ତାଙ୍କ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରୁନାହିଁ । ମାମଲାତଦାର ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆବେଦନକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ । ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କୁ ଆବେଦନ କରିବା ଏବଂ ରାଜସ୍ୱ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣକୁ ପୁନରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପରେ ଏହି ନିର୍ଣ୍ଣୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଥିଲା । ତା 3 ଫେବୃଆରୀ 1977 ରିଖର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦୁଇଜଣିଆ ଖଣ୍ଡପୀଠଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରିଦେଇଥିଲେ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 136 ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଅନୁମତି ମିଳିଥିଲା । ତେଣୁକରି ଏହି ଆବେଦନଟି ।

ଏହି ସ୍ୱୀକୃତ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି ଯେ ଧାରା 88(1)(b) ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ 'ବିବେଚିତ କ୍ରେତା' ର ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ପିଛିଲା ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ କି? ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 88 ସରକାରଙ୍କୁ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ପରିସରରୁ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଜମିଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସମୟ ସମୟରେ ଧାରା 88(1)(b) ଅଧୀନରେ ନିଜର କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି କରି କେତେକ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ, ଅର୍ଥାତ୍, ସହରାଞ୍ଚଳ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସରକାରୀ ରାଜପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲେ । ଫଳସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀଟି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଛି, ଯେଉଁଥିରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଏହି ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ନ୍ୟାୟାଳୟ, ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ କୌଣସି ରାୟ କିମ୍ବା ଆଦେଶ ସତ୍ତ୍ୱେ, ସଂଶୋଧନ ଅଧିନିୟମ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ପରେ

ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି ହେବା ପରେ, ଏହିପରି ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ସହରୀକରଣ ପାଇଁ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ନିମନ୍ତେ, ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅଧୀନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ପରିମାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇନଥିଲା ଏବଂ କଦାପି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇନାହିଁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବ । ମାମଲାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟ ଅଟେ, ତାହା ଆହୁରି ପ୍ରତିପାଦିତ କରେ ଯେ:

> "ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ, ଏପରି ଭାବେ ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳର କୌଣସି ଜମି *ଯଦି ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀରେ ଅଧିସୂଚିତ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି ହେବା ପରେ, କିନ୍ତୁ ତା 29 ଅକ୍ଟୋବର 1964 ରିଖ ପୂର୍ବରୁ, ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ,* ତେବେ ଜମିର ଏପରି ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ ଏ'ପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ, ଯେପରି ଏହି ଖଣ୍ଡ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏପରି ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

(ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା)

ତଥ୍ୟ ଉପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ପ୍ରଭାବ କ'ଣ, ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରଶ୍ନ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଶ୍ରୀମାନ ଓକିଲ ଶ୍ରୀ ଦତ୍ତ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲେ ଯେ ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ପ୍ରଭାବକୁ ବାଦ ଦେବା ଉପରେ ରହିଛି । ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯାହା ପ୍ରଥମେ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ଥିଲା ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଏଥିରେ ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିବା ଭୂମି ଉପରେ ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ, ଯଦିଓ ଏହା ଏହାର ଅଂଶ ହେବ । ଏହି ଅଧିନିୟମର ଲଙ୍ଘନରେ କୌଣସି ହସ୍ତାନ୍ତର ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଅଧିନିୟମ ଏକ କୃଷି ସଂସ୍କାର ଅଟେ ଯାହା କର୍ଷଣ କରିବା ଦିନଠା'ରୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାବେ ଜଣେ ବିବେଚିତ କ୍ରେତା ଭାବେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ନିହିତ ଅଧିକାର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା, ଯାହାକୁ ପିଛିଲା ଭାବରେ କାଢ଼ି ନିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ନିହିତ ଅଧିକାରକୁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ସର୍ତ୍ତାବଳୀକୁ ବୁଝାଯିବା ଉଚିତ । ତା 29 ଅକ୍ଟୋବର, 1964 ରିଖର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଅଧିକାରକୁ ଅପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି ।

ଏହା ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ଏକ ମୌଳିକ ନିୟମ ଯେ ଏକ ବିଧାନର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ କେବଳ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ, ଯାହା ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହା ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଯାହା ପାଇଁ ଏହା ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଦ୍ୱାରା ଅଧିନିୟମିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟ କାହା ପାଇଁ ନୁହେଁ । ଏକ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଏହିକି ଯେ ଏକ ମାମଲାକୁ ବାଦ ଦେବା ଏବଂ ଏହା ସହ କାରବାର କରିବା ଯାହା ଅନ୍ୟଥା ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନର ସାଧାରଣ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ଆସିବ, ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ସେହି ମାମଲା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରହିବ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନର ଭାଷା ସ୍ୱଷ୍ଟ ଏବଂ ଦ୍ୱର୍ଥହୀନ ଥାଏ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଉପରେ ଏହି ସର୍ତ୍ତାବଳୀର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ରହିପାରିବ ନାହିଁ, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଏଥିରୁ ବାଦ ଦିଆଯାଇପାରିବ, ଯାହା ଏହାର ସୁସ୍ୱଷ୍ଟ ନିୟମ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱଷ୍ଟରୂପେ ପଡ଼େ । ତେଣୁ, ଏହି ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ପରିସର ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନରେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଅଟେ ଏବଂ ଏହା ଏପରି କିଛି ବିଷୟକୁ ବାଦ ଦେଇଥାଏ ଯାହା ଅନ୍ୟଥା ନିୟମ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥା'ନ୍ତା । ଏହାକୁ ସମାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଯଦି ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନର ଭାଷା ସ୍ୱଷ୍ଟ ଥାଏ, ତେବେ ଏହି ସର୍ତ୍ତାବଳୀକୁ ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନଠାରୁ ଅଲଗା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହି ଅଧିନିୟମନଟି ଯାହା ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବରେ କହୁଛି, ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ

ରୂପେ ଏହାକୁ ରଦ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ମୁଖ୍ୟ ଅଧିନିୟମନର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ହେୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ଶବ୍ଦ ଏପରି ନୁହେଁ ଯେ ଏହା ଏହାର ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରଭାବ ଅଟେ ।

ଧାରା 88(1)(b) ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟର ଅନେକ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ବିଚାରର ବିଷୟ ଥିଲା । *ସୁଖରାମ @ ବାପୁସାହେବ ନାରାୟଣ ସନାସ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ* ବନାମ *ମାଣିକଚାନ୍ଦ ମୋତିଚାନ୍ଦ ଶାହା ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* [1962] 2 ଏସସିଆର 59 ରେ ମାନ୍ୟବର ସିହ୍ନା, ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ ଯେ ଧାରା 88 ର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏବଂ ଧାରା 88(1) ର ଖଣ୍ଡ (a) ରୁ (d) ରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏପରି ଜମିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଯେବେଠାରୁ ଏହି ଅଧିନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା, ଯଥା, 28 ଡିସେମ୍ବର, 1948 ଏବଂ ଏହା ଏକ ଗୋପନୀୟ ପ୍ରକୃତିର ନୁହେଁ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠା'ରୁ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ସଂରକ୍ଷିତ ପ୍ରଜାଙ୍କ ସ୍ଥିତିକୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଇପାରିବ । *ମୋହନଲାଲ ଚୁନିଲାଲ କୋଠାରୀ* ବନାମ *ତ୍ରିଭୋବନ ହରିଭାଇ ତମ୍ବୋଲି,* [1963] 2 ଏସସିଆର 707 ମାମଲାରେ ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ସିହ୍ନାଙ୍କ ଜରିଆରେ ଏକ ସାମ୍ବିଧାନିକ ଖଣ୍ଡପୀଠ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଧାରା 88(1) ର ଖଣ୍ଡ (a) ରୁ (c) ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଲାଗୁ ହୋଇଥାଏ, ଯେପରି ଅଧିନିୟମ, 1948 ଆରମ୍ଭ ହେବା ତାରିଖରେ ଲାଗୁ ହୋଇଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ଖଣ୍ଡ (d) ସମୟ ସମୟରେ ସରକାରୀ ରାଜପତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ସହରାଞ୍ଚଳ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ଥିବା କେତେକ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ବିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ପ୍ରାଧିକୃତ କରିଥିଲା । ଖଣ୍ଡ (a) ରୁ (c) ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଏହି ଅଧିନିୟମ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ, ସେତେବେଳେ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥିବା କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହୋଇନଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ଖଣ୍ଡ (d) ରେ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏହି ଅଧିନିୟମର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାରୁ ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ କରିପାରିବେ ଯାହା ତାଙ୍କ ମତରେ ସହରାଞ୍ଚଳ ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ରହିବା ଉଚିତ । ଖଣ୍ଡ (d) କେବଳ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି ହେବା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ। *ସୁଖରାମଙ୍କ* ମାମଲାରେ, *ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ କଦାପି ଏହା ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଚାହୁଁନଥିଲେ ଯେ ଖଣ୍ଡ (d) ର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏବଂ ଏହାର କୌଣସି ପିଛିଲା କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟା ନାହିଁ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଖଣ୍ଡ (a) ରୁ (c) ଠାରୁ ଭିନ୍ନ, ଖଣ୍ଡ (d) ର ପିଛିଲା କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟା ଏହି ଅର୍ଥରେ ରହିଛି ଯେ ଏହା ସେହି ଭୂମି ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ ଯାହା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମୟ ସମୟରେ ଜାରି ହେବାକୁ ଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତିରେ ସାମିଲ ହେବ, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସେହି ଭୂମିକୁ 1948 ଅଧିନିୟମର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ବାହାର କରି ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇପାରିବ ।*

(ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା)

ଯେତେଦୂର ଖଣ୍ଡ (a) ରୁ (c) ର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି, 1948 ର ଅଧିନିୟମ ସେମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବା ଜମି ଉପରେ ଆଦୌ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହା 1939 ର ଅଧିନିୟମ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଧିକାରକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ 1948 ଅଧିନିୟମ ଦ୍ୱାରା ରଦ୍ଦ କରାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ, ଏହା ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଧାରା 89(2) ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଦ୍ୱାରା 1939 ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଅଧିକାର ପ୍ରଜାଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ ।

ଯେତେବେଳେ ବିଚାରାର୍ଥେ ପ୍ରେରଣରେ ଉପରୋକ୍ତ ମତଗୁଡ଼ିକର ସଠିକତା ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ *ସିଦ୍ରାମ ନରସପ୍ପା କାମ୍ବଳେ* ବନାମ *ଶୋଲାପୁର ବରୋ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* [1966] 1 ଏସସିଆର 618 ରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସମ୍ବିଧାନ ଖଣ୍ଡପୀଠ ପୃ. 625 ରେ ଏହିପରି କହିଥିଲେ:

> " ନୂତନ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଧାରା 88 ଯେତେବେଳେ ଏହା *ଅଧିକନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ* ଉଲ୍ଲେଖ କରେ ଯେ 1948 ଅଧିନିୟମର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକରେ କିଛି ମଧ୍ୟ

ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠାରୁ ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଜମି ଉପରେ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯାହା 1948 ଅଧିନିୟମର ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ପରିସରରୁ ଏହିପରି ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରକୁ ବାହାର କରୁଛି । ତେଣୁ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମି ଧାରା 31 ରେ ଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ,..........ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଧାରା 88 (1)(a) ରେ ଥିବା ସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରଭାବ ଅଟେ ଏହା ଅଟେ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠା'ରୁ ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ନିଆଯାଇଥିବା ଜମି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାରା 31 କୁ ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଫଳତଃ ଧାରା 88 (1)(a) କୁ ଏହା କହିବା ପାଇଁ ଧରିବା ଉଚିତ ଯେ, ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠା'ରୁ ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ନିଆଯାଇଥିବା ଜମି ସମ୍ବନ୍ଧରେ, 1939 ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ସଂରକ୍ଷିତ ପ୍ରଜାଙ୍କ ପାଇଁ 1948 ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ କୌଣସି ସୁରକ୍ଷା ରହିବ ନାହିଁ.........

ଧାରା 88 (1)(a) ରେ ଥିବା ଏହି ସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରେ, ଆବେଦନକାରୀ ଧାରା 31 ର ସୁବିଧାମାନ ଦାବି କରିପାରିବେ ନାହିଁ; କିମ୍ବା ଏହା କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ସଂରକ୍ଷିତ ପ୍ରଜା ଭାବେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱତ୍ୱ ଧାରା 89 (2)(b) ଦ୍ୱାରା ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ଆମ୍ଭ ମତରେ 1948 ଅଧିନିୟମର ଧାରା 31, ଧାରା 88 ଏବଂ ଧାରା 89 (2)(b) ରେ ଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଏହା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ।"

ପାର୍ବତୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ *ଫତେସିଂହରାଓ ପ୍ରତାପସିଂହରାଓ ଗାଏକୱାଡ଼*, [1986] 3 ଏସସିଆର 793 ମାମଲାରେ ତଥ୍ୟ ଏହା ଥିଲା ଯେ ସରକାର 1948 ଅଧିନିୟମର ଧାରା 88(1)(b) ଅଧୀନରେ 21 ମେ, 1958 ରେ ଏକ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି କରିଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ ବରୋଦା ସହରର ପୌରପାଳିକା ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭୂମିକୁ ଅଣ-କୃଷି ଏବଂ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ବରୋଦା ସହରରେ ଅବସ୍ଥିତ କେତେକ ଜମିକୁ ପ୍ରତିବାଦୀ-ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଠାରୁ ଦଖଲ ମିଆଦି ଅନୁମତିପତ୍ରରେ ନେଇଥିଲେ । ପ୍ରତିବାଦୀ ବକେୟା ଖଜଣା ଆଦାୟ ପାଇଁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାୟର କରିଥିଲେ । ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଥିଲା ଯେ ମକଦ୍ଦମା ଅନୁରକ୍ଷଣୀୟ ନୁହେଁ । ଧାରା 88 (1)(b) ଅଧୀନରେ ଜାରି ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତିର ପ୍ରଭାବକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ କହିଥିଲେ ଯେ ଏହି ବିଜ୍ଞପ୍ତିର ପିଛିଲା କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟା ଥିଲା ଏବଂ ଧାରା 88 ର ଉପଧାରା (2) ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା କିଛି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସାପେକ୍ଷରେ, ଉକ୍ତ ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ପ୍ରାପ୍ତ କିମ୍ବା ଅର୍ଜିତ ସମସ୍ତ ଅଧିକାର, ମାଲିକାନାସ୍ୱତ୍ୱ, ଦାୟିତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦିର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ, ଧାରା 89 (2)(b) ଅଧିନିୟମର ଅଧୀନରେ ଧାରା 88 ରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେତୁ ଧାରା 89A ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ୟତୀତ ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରାପ୍ତ ଏ'ପରି ଅଧିକାର, ମାଲିକାନା କିମ୍ବା ସ୍ୱତ୍ୱକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନଥିଲା । ତଦନୁସାରେ ଏହା କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେୟଯୋଗ୍ୟ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଖଜଣା ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଦେୱାନୀ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆଇନଗତ ଭାବରେ ସକ୍ଷମ । *ନବୀନଚନ୍ଦ୍ର ରମଣଲାଲ* ବନାମ *କାଳିଦାସ ଭୂଦାର-ବାଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ*, [1979] 4 ଏସସିସି 75 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏକ ମାମଲା ଉପରେ ବିଚାର କରିବାର ଥିଲା ଯେ ଧାରା 88 (1)(b) ଅଧୀନରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି 30 ମେ, 1959 ରେ ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁ ତାରିଖ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରଜା 1 ଏପ୍ରିଲ, 1957 ରୁ ଜଣେ ବିବେଚିତ କ୍ରେତାଙ୍କ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ତଦଧୀନରେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଜାରି କରି ତାଙ୍କ ବିବେଚିତ କ୍ରୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା ଯେ ଏଥିରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ପ୍ରଭାବକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇନଥିଲା ।

ଉପରୋକ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଅଣ-କୃଷି କିମ୍ବା ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ କ୍ଷେତ୍ର ସହିତ ଧାରା 88 (1)(b) ର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅଧୀନରେ ଜାରି ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞପ୍ତିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପାଇଁ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ । ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଏହିକି ଯେ କୌଣସି ନ୍ୟାୟାଳୟ କିମ୍ବା ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ କୌଣସି ରାୟ କିମ୍ବା ଆଦେଶ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରି ଯୋଡ଼ିହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇନାହିଁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବ: ଯଦି ନୂତନ ଭାବେ ଯୋଡ଼ିହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଭୂମି ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି ବିଜ୍ଞପ୍ତି ତାରିଖ ଏବଂ ଅକ୍ଟୋବର 29, 1964 ମଧ୍ୟରେ ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି, ତେବେ ଏପରି ଭୂମି ହସ୍ତାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ ଏପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ ଯେପରି ଏହା ଏପରି ଏକ ଅଞ୍ଚଳରେ କରାଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଥିରେ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଏବଂ ଧାରା 88 (1)(b) ଲାଗୁ ହେବ । ଆବଶ୍ୟକ ପରିଣାମ ଏହା ହେବ ଯେ ଧାରା 1 ରୁ 87 ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରି ଯୋଡ଼ିହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ କଦାପି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ନାହିଁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବ । ଏହା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଯେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଆଣିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଏପରି ସ୍ଥାନାନ୍ତର କିମ୍ବା ଅଧିଗ୍ରହଣ ବୈଧ ଏବଂ *ସାଧୁତା ସହକାରେ* ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଦେଖା ସୁନ୍ଦର, ଜାଲିଆତି, କାଳ୍ପନିକ କିମ୍ବା ନାମମାତ୍ର ନୁହେଁ । ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ *ସଚ୍ଚୋଟ* କ୍ରେତାମାନଙ୍କ ଅସୁବିଧାକୁ ଦୂର କରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଏପରି ହସ୍ତାନ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜିତ ମାଲିକାନା ଅଧିନିୟମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ 'ଅର୍ଜିତ କିମ୍ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ମାମଲା ଯେ ହିନ୍ଦୁ ଯୌଥ ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା ବିଶ୍ୱାସ ରାଓ ମାନସିକ ରୋଗ କାରଣରୁ ଅକ୍ଷମ ଥିଲେ । ଧାରା 32 ଅଧୀନରେ ପ୍ରଜା ବିବେଚିତ କ୍ରେତା ଭାବେ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଏହି ଅଧିନିୟମ ଆବଶ୍ୟକ ନିହିତାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା, ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧାରଣ କରାଯାଇଥିବା ଭୂମିକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା ଅଧିକାରରୁ ଭୂମି ମାଲିକଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରେ । ଧାରା 32 ଅଧୀନରେ ଭୂମି କ୍ରୟ କରିବାର ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରକୁ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 32-F ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷମତା ଦୂର ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିମ୍ବା ଭୂମି ମାଲିକଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପିତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ପୁଅର ପ୍ରତିବାଦୀମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବିକ୍ରୟ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି କି ଏବଂ 19 ଅଗଷ୍ଟ 1964 ରେ ପ୍ରତିବାଦୀମାନଙ୍କୁ କରାଯାଇଥିବା ଏପରି ବିକ୍ରୟ ବୈଧ ଥିଲା କି ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରେ କି ।

ରାଘବଚାରୀୟାରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ଲ ପ୍ରିନସିପଲସ୍ ଆଣ୍ଡ ପ୍ରିସିଡେଣ୍ଟସ, ଅଷ୍ଟମ ସଂସ୍କରଣ, 1987 ରେ ଧାରା 275 ରେ ପୃଷ୍ଠା 239 ଠା'ରେ ଏହିପରି ଦର୍ଶାଯାଇଛି:

> "ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୌଥ ପରିବାର ଅବିଭକ୍ତ ରହିଛି, ପରିବାରର ବରିଷ୍ଠ ସଦସ୍ୟ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନା କରିବାର ଅଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି, ଏବଂ ପିତା, ଏବଂ ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ, ପରିବାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବରିଷ୍ଠ ପୁରୁଷ ସଦସ୍ୟ, ଏହାର ପରିଚାଳକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ, ଯଦି ସେ ଅସୁସ୍ଥତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଯୋଗୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ନୁହଁନ୍ତି । ପରିବାରର ପରିଚାଳକ ହେବା ପିତାଙ୍କ ଅଧିକାର ପୈତୃକ କ୍ଷମତାର ଉତ୍ତରଜୀବିତା ଅଟେ ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ, ଏବଂ ନାବାଳକ ପୁଅମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୌଥ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳକ ହେବା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । *ପିତାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ, କିମ୍ବା ଯଦି ସେ ମନା କରିଦିଅନ୍ତି,* ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନା ପରିବାରର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ

ପୁରୁଷ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ଯଦି ତାଙ୍କର ଏହାକୁ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କ୍ଷମତାର ଅଭାବ ନଥାଏ ।"

ଏକ ହିନ୍ଦୁ ଯୌଥ ପରିବାରରେ ଯୌଥ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତି କିମ୍ବା ବ୍ୟବସାୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱତ୍ୱର ପରିଚାଳନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ, ହିନ୍ଦୁ ଯୌଥ ପରିବାର କର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ଏକ *ପ୍ରାଥମିକ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବିଷୟ* । ଯୌଥ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନା ଜନ୍ମରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଏହା ବରିଷ୍ଠତା ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ କର୍ତ୍ତା କିମ୍ବା ପରିଚାଳକ ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚତର ପଦରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଥା'ନ୍ତି । ସୁତରାଂ, ଜଣେ କନିଷ୍ଠ ସଦସ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ଉପଲବ୍ଧ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ଯୌଥ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର କାରବାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ଯଦି କର୍ତ୍ତା ତାଙ୍କ ଅଧିକାରକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କିମ୍ବା ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ପରିଚାଳକଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମୀ ଏବଂ ଅସାଧାରଣ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ଯେପରିକି ସମଗ୍ର ପରିବାରକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ଦୁଃଖ କିମ୍ବା ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଏବଂ ପରିବାରକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ପିତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଯାହାର ଠିକଣା ଜଣା ନଥିଲା କିମ୍ବା ଯିଏ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପରିସ୍ଥିତି ହେତୁ ଦୂର ସ୍ଥାନରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ଅସମ୍ଭବ କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ନଥିଲା । ମାମଲାର ତଥ୍ୟକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ଏପରି କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତି ଏଠାରେ ଉପଲବ୍ଧ ନାହିଁ ।

ହିନ୍ଦୁ ଯୌଥ ପରିବାରର କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସୁପୁତ୍ର, ବିକ୍ରେତା ବସନ୍ତରାଓଙ୍କର, ତାଙ୍କ ପିତା ଜୀବିତ ଥିବାବେଳେ ପରିଚାଳକ ଭାବେ *ଆପେ ଆପେ* ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବିକ୍ରି କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ପିତା ମାନସିକ ରୋଗ କାରଣରୁ ଅକ୍ଷମତାରେ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଯୌଥ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନା ପାଇଁ 1912 ର ଭାରତୀୟ ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିନିୟମ IV ଅଧୀନରେ ନ୍ୟାୟାଳୟରୁ ଏକ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାକୁ ଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ମାନସିକ ରୋଗୀ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଯୌଥ ପରିବାରର ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ସକ୍ଷମ ଜିଲ୍ଲା ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତଦନ୍ତ କରିବାକୁ ଭାରତୀୟ ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 39, 43 ଏବଂ 45 ଅଧୀନରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇନଥିଲା । *ପି. କେ. ଗୋବିନ୍ଦନ ନାୟାର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ* ବନାମ *ପି. ନାରାୟଣନ ନାୟାର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ*, [1912] 23 ଏମ.ଏଲ.ଜେ. 706=17 ଭାରତୀୟ ମାମଲା 473 ରେ ମାଡ୍ରାସ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଏକ ଦୁଇଜଣିଆ ଖଣ୍ଡପୀଠ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଅବିଭାଜିତ ମାଲାବାର ତାରୱାଡର କର୍ଣ୍ଣବନଙ୍କୁ ମାନସିକ ରୋଗୀ ବୋଲି ବିଚାର କରି କର୍ଣ୍ଣବନଙ୍କୁ ମାନସିକ ରୋଗ କାରଣରୁ ସଦସ୍ୟ ପଦରୁ ହଟାଇ ଅଭିଭାବକ ଏବଂ ପ୍ରତିପାଲ୍ୟ ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ଜଣେ ଅଭିଭାବକଙ୍କୁ ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । *ଏ. ରାମାଚର୍ଲୁ* ବନାମ *ଅର୍ଚ୍ଚକନ୍ ଅନନ୍ତଚର୍ଲୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* ଏ.ଆଇ.ଆର. 1955, ଏ. ପି. 261 ରେ ସୁବ୍ବା ରାଓ, ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ଏବଂ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜୁ, ନ୍ୟାୟାଧୀଶ (ଯେହେତୁ ସେମାନେ ଥିଲେ) ଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ଏକ ଖଣ୍ଡପୀଠ ମିତାକ୍ଷରା ପରିବାରର ପରିଚାଳକ ଭାବେ ଜଣେ ପୁଅକୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦେବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ବିଚାର କରିଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କ ପିତା ମାନସିକ ରୋଗୀ ବୋଲି ଆରୋପ କରାଯାଇଥିଲା । ଖଣ୍ଡପୀଠ ପକ୍ଷରୁ ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ସୁବ୍ବା ରାଓ କହିଥିଲେ ଯେ ଯଦିଓ କର୍ତ୍ତା ମାନସିକ ଭାବେ ସୁସ୍ଥ ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନା କରିବାରେ ସକ୍ଷମ, ତଥାପି ଯୌଥ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳକ ଭାବେ ଜଣେ ପୁଅକୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦେବା ପାଇଁ ଆବେଦନ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦିଆଯିବାର ନଥିଲା । ଯେହେତୁ ବସନ୍ତରାଓ ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ସକ୍ଷମ ନ୍ୟାୟାଳୟରୁ କୌଣସି ଆଦେଶ ଆଣିନଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କୁ *ଆପେ ଆପେ* ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବାକୁ ଯୌଥ ପରିବାରର ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଉ, ଏହି ବିକ୍ରୟଟି ସୁତରାଂ ବେଆଇନ ଅଟେ । ତେଣୁ, ଏହି ବିକ୍ରୟ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବୈଧାନିକ ଅଧିକାରକୁ ପରାସ୍ତ କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଛି । ସୁତରାଂ, ଧାରା ୫୫ (1)(b) ର

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀର କଠୋରତା ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ବିବେଚିତ କ୍ରେତା ଭାବେ ଅଧିକାର ଏବଂ ସ୍ୱତ୍ୱ ଧାରା ୪୪ (1)(b) ଅଧୀନରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନାହିଁ । ତେଣୁ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ତ୍ରୁଟିପୂର୍ବକ କହିଥିଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ପାଇବାକୁ ହକଦାର ନୁହଁନ୍ତି । ତଦନୁସାରେ ଆବେଦନକୁ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦିଆଯାଉଛି ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ବାତିଲ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ମାମଲାତଦାରଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରାଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଉଛି ।

ୱାଇ. ଲାଲ ।

ଆବେଦନକୁ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦିଆଯାଇଛି ।

<u>ଅସ୍ୱୀକରଣ</u>

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମୋକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଂଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟାବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଅନୁବାଦିକା : ଶ୍ରୀମତୀ ଜୟା ମୁଖାର୍ଜୀ,

ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ